DEN FRANSKE MAJ

JACQUES BERG

Den 1. maj 1968 forløb uden overraskelser. Arbejderdemonstrationerne samlede på skikkelig vis nogle hundrede tapre i hver by under organisationernes faner. I Paris marcherede man som sædvanlig til Père-Lachaise kirkegården, til de federeredes mur, hvor de sædvanlige kranse blev lagt for Pariserkommunens sidste ofre, og de sædvanlige taler om arbejderklassens solidariske kamp blev holdt. På hjemvejen stak man majdagens traditionelle liljekonval i knaphullet. Ellers blev det en fridag som alle andre.

Knap tre uger senere strejkede op mod ti millioner franske arbejdere. Fabriksbesættelser og massedemonstrationer understregede alvoren bag kravene om lønforhøjelser og garanterede fagforeningsrettigheder. Store dele af den private og offentlige sektor var lammet, kapitalflugten antog urovækkende dimensioner, i udlandet forberedte man sig på at bivåne den 5. republiks undergang. Frankrig var i løbet af ganske kort tid blevet kastet ud i en dybtgående social og økonomisk krise, der så ud til at skulle ende i en veritabel politisk omvæltning.

Godt nye tre uger senere gik *gaullisterne* overordentlig styrkede ud af det parlamentsvalg, som republikkens præsident efter nogen tøven og en del famlen efter andre udveje – en folkeafstemning af tvivlsom legalitet måtte afblæses – havde udskrevet. Hjulene drejede på ny i den franske økonomi, politiet og sikkerhedstropperne (CRS) havde kontrol over gaden, radio- og fjernsynsjournalisternes ugelange aktion for en redelig nyhedstjeneste i det statslige officin begyndte at smuldre, den jævne franskmand forberedte sin årlige deltagelse i den enorme interne migration – ferien. Samfundet var atter i lave, den ny regerings ministre gik i dækning bag deres skriveborde og forberedte en række reformer til efterårets lovgivning samtidig med, at de søgte at finde ud af, hvordan de skete økonomiske skader kunne udbedres.

Det er utvivlsomt endnu for tidligt at ville blotlægge den detaillerede baggrund for majbegivenhederne i Frankrig, ligesom det endnu er umuligt at sige, om disse begivenheder var en afslutning eller en begyndelse. Man kan blot konstatere, at det Frankrig, der ifølge Pierre Viansson-Pontés ar-

tikel fra *april* i Le Monde var i færd med at *kede sig til døde,* pludselig var på randen af borgerkrig. Lad os først i store træk erindre om begivenhedsforløbet. Derefter udpege nogle sandsynlige årsager.

De første spirer til, hvad man fejlagtigt skulle kalde *Majrevolutionen* – idet man overså revolutionsbegrebets hovedindhold, nemlig magtovertagelsen – dukkede frem blandt studenterne i Nanterre, hvor Sorbonnes filosofiske fakultet i et par år har haft et stort udflytteranneks liggende. Allerede i februar meldtes om »revolutionære« uroligheder i Nanterre. Et talmæssigt overpres på et lærer- og biblioteksmæssigt underforsynet fakultet kædet sammen med en efterhånden ulidelig samlebåndsatmosfære og en følelse af kulturel isolation gav sig udslag i boykot af forelæsninger og en mere og mere hektisk studenterpolitisk aktivitet. Med *22. marts-bevægelsen* fødtes også den skikkelse, hvis navn i et par måneder skulle holde hele landet i ånde: *Daniel Cohn-Bendit.* Sammen med studenterorganisationen UNEF's næstformand, *Jacques Sauvageot* og *Alain Geismar* fra en af den højere undervisnings lærerfagforeninger, SNEsup, anførte Cohn-Bendit den protestbevægelse, der hurtigt udviklede sig fra en aktion mod universitetets indre forhold til et mere eller mindre klart motiveret oprør mod den vesteuropæiske civilisations samfundsværdier og -normer. Der kan næppe være tvivl om, at studenterbevægelsen ville være forblevet en sådan, hvis ikke politiet den *3. maj* på rektors anmodning og indenrigsminister *Fouchets* ordre var trængt ind i Sorbonnes gård og havde opløst et studentermøde med magt. Billederne af de hjelmklædte betjente, der jagede studenterne ud fra Sorbonne, gik pressen rundt, og for første gang antog sammenstødene mellem studenter og yngre lærere på den ene side, størstedelen af de ældre professorer og statsmagten på den anden, nationale dimensioner.

Latinerkvarteret i Paris omdannedes i de følgende dage til en enklave i hovedstaden, hvor ordensmagten og de studerende vogtede på hinandens mindste bevægelse. Den *10. maj* brast det. I en timelang kamp forsvarede studenterne deres barrikader i rue Gay-Lussac og rue Saint-Jacques mod CRS'ernes tåregas og knipler.

Lignende gadekampe, hvor meget blod flød på begge sider, fandt sted flere gange i løbet af maj måned. Lukningen af Sorbonne efterfulgtes af besættelsen af Sorbonne. En *Studenterkommune* med en god del folklore og hen mod slutningen en vis uappetitlighed som ydre særpræg over sig, installerede sine komiteer og sit »overlevelsescentrum« i Sorbonnes lokaler og fra den *15. maj* tillige i det erobrede Théâtre Français på place de l'Odéon. Samtidig med disse begivenheder i Paris udviklede sig parallelle situationer i alle Frankrigs universitetsbyer. På adskillige gymnasier gennemførte eleverne, til tider med visse læreres og forældres støtte, lignende aktioner. Overalt efterfulgtes de mere spektakulære handlinger af seriøst

udvalgsarbejde, hvor reformer i undervisningssystemet blev gennemdiskuteret. Mange steder, således ved det medicinske fakultet i Paris, blev der virkelig leveret et dygtigt stykke arbejde af studenter og professorer i forening, men mange steder druknede det hele også i ord, som for eksempel på Kunstakademiet i Marseille.

Imidlertid var studenternes aktion forlængst sprunget over fra det relativt lukkede fakultetsmiljø til *arbejdsmarkedet*. Da de første spontane arbejdsstandsninger, der uden tvivl overraskede lederne i de tre store fagforbund, CGT, CFDT og FO, havde manifesteret sig i begyndelsen af den anden uge af maj, var signalet givet til den strejkebølge, der i løbet af ingen tid rullede ud over hele landet. Det kunne se ud, som om arbejderne i de store industrivirksomheder reagerede på studenterledernes appeller om »solidaritet mellem studenter og arbejdere«. I virkeligheden var der i højere grad tale om, at en *stemningsgnist* fra universitetsungdommens nu kropslige sammenstød med politiet havde antændt en længe næret misfornøjelse af konkret økonomisk karakter blandt industriarbejderne. Den senere udvikling afslørede en enorm afstand mellem studenternes ideologisk prægede motivering og arbejdernes fundamentalt materielle forventninger til udfaldet af en i grunden fuldkommen klassisk strid med staten eller den private arbejdsgiver. Sympatien med de maltrakterede unge i Latinerkvarteret blev kun i kampens hede og af ønskedominerede studenter og yngre arbejdere forvekslet med en regulær identitet mellem de to samfundsgruppers mål.

Den *13. maj*, nøjagtig på ti-årsdagen for officersrevolten i Algier, der førte til de Gaulles tilbagevenden til magten, fandt den første massedemonstration sted i Paris. Fagforbundene, studenterorganisationerne og repræsentanter for den politiske oppositions venstrefløj – fra det kommunistiske parti over PSU til socialdemokraterne og de radikale i Venstreføderationen – stod i mere eller mindre samlet flok bag demonstrationen, der viste, at protestbevægelsen nu var i færd med at få en rent *politisk* karakter. Det var Folkefrontens stemninger, der blev fremmanet. De ideologiske og de fagpolitiske krav var sammen med partioppositionens kritik af det gaullistiske styre blevet drevet op i et utvetydigt forlangende om de Gaulles tilbagetræden.

Premierminister *Pompidou* var den *11. maj* vendt tilbage fra et officielt besøg i Irak. Han indfandt sig i Paris på et tidspunkt, hvor indenrigsministeren og undervisningsministeren, *Alain Peyrefitte*, ved en række inkonsekvente handlinger havde bidraget til at sætte temperaturen på universitetet adskillige grader op. Tilsyneladende formåede den solide *auvergnat* Georges Pompidou gennem en habil give-and-take taktik at gyde olie på de oprørte vande. Præsidenten følte i hvert fald situationen tilstrækkelig afdæmpet til, at han kunne gennemføre sit planlagte statsbesøg i Rumænien. Man oplevede det groteske, at studenterne i Bukarest ombølgede den

franske præsident med en uforbeholden hyldest, samtidig med at studenterne i Paris forlangte hans øjeblikkelige afgang.

Men de Gaulle måtte alligevel forkorte besøget i Rumænien med en dag. Den *18. maj* var det en flok nervøse ministre, der i Orly lufthavn var mødt op for at modtage præsidenten.

Medens strejkebevægelsen tog til i omfang og gadekampene i voldsomhed, begyndte det *politiske system* at vibrere. Præsidenten meddelte, at han ville henvende sig til nationen den *24.*, og i Nationalforsamlingen fandt debatten om et mistillidsforslag sted den *21. maj* – afstemningen blev en sejr for regeringen. Forslaget opnåede 233 stemmer, det påkrævede flertal var på en god halv snes stemmer mere. I sin fjernsynstale gav præsidenten meddelelse om, at han havde besluttet at lade afholde en folkeafstemning den 16. juni vedrørende princippet om *medbestemmelse* (participation). I mellemtiden ville regeringen sørge for, at der kom forhandlinger i gang mellem arbejdsmarkedets parter, og de reformer, der skulle gennemføres inden for undervisningssystemet, ville blive forberedt. Forudsætningen for alt dette var naturligvis, at ro og orden snarest kom til at herske på ny.

Forfatningsrådet nåede at udtale, at den påtænkte folkeafstemning ikke var i overensstemmelse med forfatningens regler. Den vedrørte ikke de offentlige institutioners indretning. Men da var det allerede klart, at den hverken rent praktisk (strejke i statens trykkerier) eller politisk ville kunne gennemføres.

Medens fagforeningslederne sad i forhandlinger i en lang week-end – *25.–27. maj* – med regeringen og arbejdsgiverne, tog den politiske kamp en udvikling, som endelig vakte præsident de Gaulles velkendte kampinstinkter og handlekraft til live. Det var »den gamle de Gaulle«, der tog sagerne i sin hånd. Han inspireredes så meget kraftigere til at gøre det, som de såkaldte *Grenelle-overenskomster* på arbejdsmarkedet den 27. maj blev afvist af blandt andre arbejderne på Renaultfabrikkerne, og strejkerne fortsatte.

Den 29. maj nåede krisen sit politiske højdepunkt. Dagen forinden havde *François Mitterrand* i sin egenskab af Venstreføderationens leder på en pressekonference udtalt, at venstreoppositionen var rede til at træde til, og at han forestillede sig selv som republikkens præsident og *Pierre Mendès France* som premierminister i en foreløbig regering. Da ministrene den 29. mødte op til det ugentlige regeringsmøde i præsidentpaladset blev det meddelt dem, at mødet var aflyst. De Gaulle havde kort forinden forladt Paris med ukendt bestemmelsessted.

Det blev en forvirret dag. Rygterne svirrede. Havde præsidenten sluppet tøjlerne? Var han taget tilbage til Colombey-les-Deux-Eglises, hvor man i 1958 havde hentet ham efter de 12 bitre år »i ørkenen«? Venstreoppositionens ledere, Mitterrand, Mollet, Defferre og den radikale Billères mød-

tes klokken 18, men kort forinden havde Agence France Presse kunnet oplyse, at præsidenten efter et kortvarig besøg i Vesttyskland var ankommet til Colombey. Det blev senere opklaret, at han havde kontaktet officererne i hovedkvarteret for de franske tropper, der er stationeret i Vesttyskland. Der, i Baden-Baden, havde han forvisset sig om, at hærens loyalitet over for den 5. republik var til at regne med. Som de Gaulle senere, det vil sige, da valgkampen begyndte i juni, fortalte i et fjernsynsinterview med Figaro Littéraires chefredaktør Michel Droit, havde han i døgnet mellem den 29. og 30. maj overvejet sin stilling meget grundigt i Colombey-les-Deux-Eglises. Overvejelserne var resulteret i, at han forblev på sin post – selv om fristelsen til at gå som så mange gange tidligere havde været stor.

Det var den besked, franskmændene fik over radioen den *30. maj* om eftermiddagen. Republikken ville ikke abdicere. Alle forholdsregler ville blive taget for at sikre ro og orden. På det politiske plan ville det umiddelbare skridt blive opløsning af Nationalforsamlingen og udskrivning af valg til den *23. og 30. juni.*

I timerne efter de Gaulles radiotale – han havde insisteret på at benytte transistorkulturens medium, så alle franskmænd i og uden for hjemmet hørte ham – oplevede Paris så gaullisternes moddemonstration på Champs Elysées. Mellem 200.000 og 1 million mennesker (så stor er forskellen mellem de fremførte skøn over demonstrationens omfang) marcherede arm i arm fra søjlen på place de la Concorde til Triumfbuen med alle gaullisternes dignitarer i spidsen.

De Gaulles tale og demonstrationen på Champs Elysées markerede vendepunktet i »Majrevolutionen«. Fra den dag skiftede gadebilledet. I alle Frankrigs byer gennemførtes pro-gaullistiske demonstrationer, nationalfølelsen og troskabsforholdet over for generalen blev fremhævet i ord og handling som det frelsende modstykke til en truende »totalitarisme«, der ville sende Frankrigs frihedselskende befolkning lige lukt ind i diktaturet, hvis *kommunisterne* og deres naive politiske kolleger i det ikke-kommunistiske venstre fik magt, som de havde agt.

Et af de afgørende træk ved kræfternes fordeling under majbegivenhederne var utvivlsomt, at de igangsættende studenter og de påspringende arbejderorganisationer i virkeligheden slet ikke trak på samme hammel. Kortest fortalt var studenternes modstand mod overflodssamfundet i direkte modstrid med arbejdernes ønske om at få en større andel i dette samfunds materielle goder. Men dernæst gjorde det sig stærkt gældende, at den moralske indignation blandt studenterne og de håndgribelige økonomiske krav blandt arbejderne var et meget udpræget byfænomen, og da navnlig et parisisk. Da provinsen uden for de større byer endelig kom i bevægelse, viste det sig, at denne bevægelse først og fremmest var en reak-

tion *mod* »revolutionen«. Det var denne reaktion mod »de vilde«, regeringen så behændigt spillede på under valgkampen.

Politisk blev det bestemmende for det i første omgang overraskende udfald af krisen, at oppositionen simpelt hen blev taget på sengen af studenteroprøret og strejkebevægelsen. *Centrum* slikkede endnu sårene efter valget i marts 1967, hvor tendensen havde været en udvikling hen imod en blokdannelse med den regerende gaullisme og venstreoppositionen i nogenlunde klart afgrænsede positioner over for hinanden. *Venstreoppositionen,* der siden præsidentvalget i december 1965 havde bestræbt sig på dels at styrke de ikke-kommunistiske partiers sammenhold inden for Føderationen, dels at fremme kontakterne mellem kommunistpartiet og det øvrige venstre, lå i virkeligheden hen i krummer, da der netop opstod et meget aktuelt behov for enig optræden. De godt to år, der var forløbet siden præsidentvalget, havde ikke været tilstrækkelige til at finde et fælles programgrundlag. Mendès France blev chokeret, da Mitterrand midt under krisen fejede ham af med et »nu gælder det magten, programmet bliver vi nok enige om senere«. Venstreoppositionen var i maj 1968 som tidligere ikke *en* opposition, men flere oppositio*ner*. Som de uforudseende piger i lignelsen om brudejomfruerne var det franske venstre ikke rede, da øjeblikket kom.

Det eneste af venstrepartierne, der helt og fuldt gik ind for studenteroprørernes anliggende og aktivitet, var venstresocialisternes PSU. Kommunistpartiet PCF tabte i sidste ende på sin tvetydige holdning og sine mere eller mindre klodsede herresving under krisens forløb. Ved at fordømme studenteroprørerne som uansvarlige »eventyrere« – *l'Humanité* var desuden et af de første blade, der gjorde bemærkninger om Cohn-Bendits jødiske afstamning – og i det hele taget stemple alle ikke-partidirigerede handlinger som farlige smågruppers vanvid, satte kommunisterne en del til blandt sine ærligt revolutionære vælgere, der havde troet, kommunismen stadig stod yderst til venstre. Ved at kaste sin politiske vægt ind i strejkesituationen og gøre turen med, da de faglige krav afløstes af kategorisk modstand mod de Gaulle og ved samtidig at tilslutte sig Venstreføderationens linie, mistede kommunisterne klientel blandt de vælgere, der med en socialdemokratisk grundindstilling hidtil havde støttet det kommunistiske parti for dets »hårdere vilje til forandring«, men som nu måtte anse det for lige så formålstjenligt at lade hjernens reaktioner følge hjertets og forsone sig med det ikke-kommunistiske venstre.

På regeringssiden reddede *Giscard d'Estaings* uafhængige republikanere i første omgang gaullisterne. De undlod at stemme for mistillidsforslaget. Men naturligvis havde gaullisterne aldrig glemt Giscards kritik af »enestyret«. Da valgresultatet gjorde regeringen uafhængig af de uafhængige republikanere, var ikke mindst dette medvirkende til gaullisternes store tilfredshed.

Baggrunden for majbegivenhederne er allerede delvis berørt gennem beskrivelsen af deres forløb. Tilbage bliver, at det dog var et chock for de fleste franskmænd, at krisen kunne få så omfattende og voldsom en karakter. I den strøm af artikler og bøger omkring majkrisen, som i de sidste måneder har set dagens lys i Frankrig, finder man mange plausible forklaringer på *studenteroprøret, strejkerne* og den akutte *politiske kamp*. Det er for eksempel hævet over enhver tvivl, at det eksplosivt voksende studentertal ved de franske universiteter havde skabt en situation, der uundgåeligt måtte ende med en forskrækkelse. Det er lige så sikkert, at socialpolitikken – navnlig regeringsdekreterne vedrørende socialforsikringsordningerne – og boligpolitikken havde fremelsket en latent utilfredshed, der en skønne dag måtte få et stærkere udslag end de godmodige demonstrationer, der hidtil næppe havde kunnet forstyrre en regeringsleders nattesøvn (»des sous, Pompidou, des sous« = janter, Pompidou, janter, sunget på en populær børnesangs melodi!). Og det er endelig klart, at ti års gaullisme havde fremkaldt en lede og afmagtsfølelse hos oppositionen, som hånd i hånd med en uundgåelig slidtage på regeringspartiets folk havde nærmet Frankrig mod det tidspunkt, hvor behovet for forandring ligefrem lå i luften. Men det er, som om ingen af forklaringerne eller analyserne alligevel rækker. Man har stort set nægtet at tage Frankrigs *revolutionære tradition* alvorligt. Det er også en meget uhåndgribelig størrelse. Bedst kan den vel lignes med de *maquis-brande,* der hver sommer hærger de sydfranske departementer. Den franske befolkning er på den ene side en meget tålmodig og meget traditionshægende, for ikke at sige reaktionær, befolkning. På den anden side let antændelig. Det var meget tydeligt i maj, at mange franskmænd – uden fra begyndelsen at have gjort sig klart, hvad der var under optræk – greb fat i lejligheden til at *udfolde sig*. Lige så lidt som angrebet på Bastillen i 1789 var noget velovervejet anslag mod statsmagten, lige så lidt opfattede størsteparten af de studerende og de strejkende den egentlige, og eventuelle, rækkevidde af deres handlinger. Men endelig skete der noget. På den måde havde Viansson-Ponté ret, når han skrev, at Frankrig kedede sig. Blot duede hans forudsigelse af, at man var i færd med at kede sig ihjel, ikke.

Den revolutionære tradition i Frankrig bør tages alvorligt. Det nuværende regime eksisterer på en revolution, der kun er ti år gammel. Med en lidt anden drejning i maj havde omverdenen kunnet se et nyt eksempel på den revolutionære tradition. Det bliver i virkeligheden mindre væsentligt at spørge: hvordan kunne det ske? Det rette udgangspunkt er: hvorfor lykkedes revolutionen ikke, hvorfor blev der ingen revolution? Hvorfor »kom den av sig«, som svenskerne siger.

Studenterne og deres ledere var for tidligt ude. Sigtet mod overflodssamfundet er forkert i et land som Frankrig, så længe overfloden ikke ligefrem

er anmassende for den brede befolkning. Strejkekravene dementerede akademikerungdommens analyse af samfundssituationen. På en paradoksal måde er studenterne både dette samfunds feterede gruppe – det er dog immervæk behageligere at læse end at svinge hakken – og dets noget oversete eller umyndiggjorte mindretal. Lokalemanglen er således kun en penibel ting, *fordi* de nyder det privilegium at være studenter. De kan give rollen som samfundets vågne kritikere, netop *fordi* dette samfund trods alt har råd til at lade dem studere. I denne tvetydige situation befinder studenterungdommen sig for langt fra realiteternes verden, eller rettere sagt, de sanser måske den realitet, der bliver klar for alle om ti–tyve år.

Det er tidligere set, at Frankrig har vist vejen til en udvikling, som det ikke selv var modent til.

EFTERSKRIFT

Det foranstående om den franske maj er skrevet, medens luften i Frankrig endnu var tyk af forbavselse og forargelse, af rystelsens og den efterfølgende rekreations virkninger. Med nu et halvt års afstand til begivenhederne i maj-juni er man ikke synderlig klogere på studenternes og arbejdernes motiver og metoder, men derimod nok på det *politiske efterspil* til »den umulige revolution«.

Venstrefløjen er så at sige udslettet. Ikke alene parlamentarisk, men tillige på sine indre politiske og ideologiske linier. *Venstreføderationen* er gået op i limningen, dens leder fra 1965, François Mitterrand, har afskediget sig selv og synes ikke at ville deltage aktivt i arbejdet med at skabe et nyt demokratisk og socialistisk parti. Det er navnlig PSU og det franske socialdemokratis venstrefløj, der med enkelte af klubberne sætter ind på at få dannet et helt nyt politisk parti. Efter socialdemokraternes kongres i begyndelsen af november er der dog ikke meget der tyder på, at det nye parti kan få SFIO's velsignelse med mindre det i virkeligheden bliver et slags retoucheret socialdemokrati. Men SFIO's generalsekretær i over tyve år, Guy Mollet, har dog antydet sin tilbagetræden til næste år, så måske vil det gamle partiapparat alligevel vige pladsen for nye strukturer.

De radikale, der var Venstreføderationens tredie element, har taget afstand fra samarbejdet med socialdemokraterne og klubberne, idet de påstår, at det var Føderationens tilnærmelse til kommunisterne, der fik læsset til at tippe over. De radikale ser sig nu om efter nye og knap så urovækkende partnere i fransk politiks centrum – og de har med uskrømtet glæde foreløbig taget parti for de Gaulles (oprindeligt) radikale undervisningsminister, Edgar Faure, hvis reformer på uddannelsesområdet har været regeringens svar på universiteternes og de højere læreanstalters kritik.

Frankrigs kommunistiske parti trues af splittelse siden den sovjetiske indmarch i Tjekkoslovakiet den 21. august, som partiledelsen i Paris forbløffende hurtigt fordømte. En hård kerne af ortodokse er ked af kritikken mod Moskva, medens partiets intellektuelle med Roger Garaudy som fløjmand ønsker at gå videre fra den tjekkoslovakiske krise til en moderne *fransk* socialisme, der er inspireret netop af »det tjekkiske forår«. Om PCF's ledelse holder til de modstridende træks rivninger, kan kun fremtiden vise. Men den åbning af fransk kommunisme ud til de øvrige venstrekræfter, der var kommet i gang efter præsidentvalget i 1965, er i hvert fald foreløbig lagt på is. Og omvendt kan man naturligvis sige, at Moskvapolitikken har mindsket det ikke-kommunistiske venstres appetit på at videreføre tilnærmelsen til PCF.

Således har maj-juni begivenhederne i hvert fald foreløbig ført til en meget vanskelig situation for det politiske venstre i Frankrig. Gaullisterne samler sig om reformpolitikkens tre store områder: de allerede nævnte *uddannelsesreformer,* en omfattende *administrativ strukturændring* i Frankrig med afskaffelsen af Senatet som det politisk iøjnefaldende og den forandring af relationerne på arbejdsmarkedet som begrebet *medbestemmelse* skulle resultere i. Der er tale om reformer, som vil gøre Frankrig til et ganske andet og ukendeligt land. Gaullisterne har i hvert fald fire års politisk ro foran sig – med mindre en ny maj dukker op. De skulle have gode muligheder for at reformere.

Men sker det? Under den nyligt afsluttede budgetdebat om udformningen af næste finansårs indtægter og udgifter sporedes ingen ny vilje til at *betale prisen* for reformerne.

Frankrigs storslåede kulturpolitik kører på 0,42 % af det samlede nationalbudget – det er oven i købet blevet skåret ned denne gang. Vil de sociale og økonomiske reformer blive båret oppe af en lige så kraftig finansiel underbygning?

Jacques Berg